

MAAILM TOIMUB

November 2005. Raul Meel vastas U.S.A. New Jersey Rutgers'i ülikooli doktorandi Jeremy Canvelli küsimustele. Jeremy Canvelli uuris eesti modernkunsti, lähtudes Norton Townshend Dodge'i kogutud Jane Voorhees Zimmerli muuseumi kollektsioonist.

Veebruar 2015. Raul Meel toimetas oma vastuseid lühemaks ja täpsemaks.

Kas su kunst sündis reaktsioonina eelneva kunsti vastu?

Vähemalt alguses polnud mul asja suhelda eelneva traditsiooni ja valitseva peavoolu kunstnikega. Tulin ju kunstiellu kõrvalt, profaanselt alalt, süütuna. Mul tuli "leiutada jalgrattaid", milles mu talupoeglikud ja insenerlikud oskused appi tulid.

Kuidas hindad sõprade rolli eriti oma loomingulise elu alguses?

Sõbrad kirjanikud ja sõbrad kunstnikud tulid peale mu esimesi loomingulisi avastusi ja katsetusi. Eriti tähtis oli, et see suhtlemine julgustas ja innustas mind loomingulise isiksusena avalikult toimima.

Miks oled väljendanud tõrksust õpetajate eeskuju tähtsustamise suhtes?

Minu meelest teadmised, kogemused, aimused – sünteesuvad loominguks varjatumalt. Ja milleks siis on inimesel sündimisest kaasas leidurivaist, uue või teadmatu avastamise võime?

Kellegi kunstniku loomingulised ideed võivad sünteesuda üsnagi sõltumatult eelkäijatest meistritest, siis justkui kõigest argisest

informatsioonitulvast tingituna. Siis on ideed ebaisikulised ja hõljuvad õhus eriliselt olemuslikult. Kui see nõnda poleks võimalik, siis ei oleks sündinud mu kunstiteoseid. Selles võtmes on kriitikud klassifitseerinud mind eesti kunsti üksiklaseks.

Kuidas jõudsid konkreetse luuleni?

See juhtus 7. novembril 1967 Severomorskis Nõukogude Liidu Põhja Sõjamerelaevastiku spordiroodu relvalaos, mida ma haldasin. Vaatasin trellitatud akna taga tasa langevat lumesadu. Olin tüdinenud ja igatsesin ära koju. Mõtlesin kirjutamisele, millegi loomisele, aga sõnad kirjutusmasinast ei tulnud. Hakkasin lõpuks järgima üht impulssi, lõin “o” tähega ja “-“ märgiga paberile märke, üles-alla hüplevaid, tegin märkidest read.

Ühitasin abstraktselt tingliku ja elementaarselt kujutava mõtte. Sel ajal kui üldmõistelisi kujundeid nägin kirjutusmasinajoonistusena ilmnevas, jõudsin jälgida minu kujutletaval trummil hüplevaid herneteri, lapsena nähtud suure tuulamise sõela põhjast läbi pudenenud ja mu nägemises veelgi pudenevaid rukkiteri. Ühtaegu panin tähele nimetava, verbaalse mõtlemise, rääkimise keele häälikute eri tugevusi ja kestvusi, mis seal samas kuskil justkui päris nägelikena elasid.

1968. aastal tegin poolsada tekstpilti, konkreetset luuletust enne, kui sain teada, et midagi lähedast võiks leida kuskil mujal maailmas. 1969. aasta sügisel-talvel sain Paul-Eerik Rummolt ja Jaan Krossilt näha-lugeda kahte Läänest toodud konkreetse luule antoloogiat.

Kuidas on konkreetne luule konkreetne?

Traditsioonilisemalt käsitletava kirjanduse ja kujutava kunsti ning hääle ja heliloomingu vahelises *interregnumis* toimib „konkreetne luuletaja“. Termin „konkreetne luule“ on rahvusvaheliselt kasutusel. Ta eksitab asjasse pühendamataid. Uuemal ajal on leitud ja kasutatakse ka uuemat terminit: *visual poetry & sound poetry*.

Kuidas sündis serigraafiate sari ”Eesti taeva all”?

”Ärkamine tuli 1961. aastal Tallinna Polütehnilise Instituudi neljanda semestri ühel kõrgema matemaatika loengul. Oli märts, päike paistis ja selle valguses oli tunda edenevat kevadet. Professor joonistas kriidiga mingi funktsiooni graafikut tahvlile ja mina mõtlesin – nägin, osalt "ära olles", et näe: see joon ju on nagu inimelu võrdluspilt, püüdluste sünni ja surmaga, isegi seksuaalsusega... Edasi panin tähele, juba otsisin “elusamaid” tehnilisi graafikuid.

1971. aastal avastasin-arendasin serigraafiatrüki kunstilist praktikat. Ühendasin tehnilistest graafilistest joonistustest lähtudes vabakunstilisi kujundeid, mul valmis väike serigraafiapiltide sari "Teaduse ja tehnika revolutsioonist". 1973. aastal sündis hiiglaslik, täielikult hõlmamatu “Eesti taeva all”: see on nii avar füüsiliselt, emotsionaalselt ja vaimselt, et jääbki hõlmamatuks. – Sinine, must ja valge värvus sobisid hästi inimeste kosmilise avarilma taju resoneerima. Aga ühtaegu oli sinimustvalge Nõukogude Liidu poolt anekteeritud Eesti Vabariigi lipp.

Milline on maalide rea “Teekond rohelusse” lugu?

1973. aasta aprilli lõpus joonistasin ja kirjutasin “Teekonna rohelusse” alustuseks grafiitpliatsiga paberile.

1979. aastal akrüülvärvidega lõuendile maalitud piltidejada põhjaks on permanentne roheline. Et viimane valetavalt soojaks ei jääks ning tõntsiks värvitud kangaks ei materialiseeruks, maalisin talle alla külma tooni: sain roheluse diskreetseks ja varjundirohkeks nagu maastiku. Must ühtlane riba, mis pildist pilti eksimatult langeb peaaegu ülevalt vasakult paremale allapoole, ületades viimases pildis keskjoone, on ükskõikselt inertne: kuid ometi ta otsekui kutsub mingile liikumisele järele vaatama, kalde suunas kulgema kaasa. Altpoolt saadab kujutluslikku liikumise visiooni vasakult paremale eelviimases pildis lõpuni ahenev võrdhaarne kolmnurk, mida täidab otsekui lihalik läbivalgustamatu jõud; *caput mortum* – selline on värvi nimi. Ansambliil pole algust ja tal pole ka lõppu. See on nagu vaadete jada ridastikku vaguniakendest mingis äramääratud vahemikus.

Võib-olla tõesti on “Teekond rohelusse” mu tähtsaim, programmilisim maalikunsti teos, millega ehk võiks kukutada seni eeskätt Euroopas valitsenud-valitsevaid maaliteooriaid.

Miks töötasid seeriates?

Ma mõtlesin – aistides ja aimusi tundes ja visuaalselt kujutledes ja verbaalselt nimetades – protsesse lugedes. Minu meelest maailm toimub. Ka minu tajud ja kujutlused maailmast toimuvad.

Kuidas otsustasid seeriade lõpetamist?

Avatud seeriade lõpetamist polegi võimalik määrata, need on mul aina lõpetamata...

Suletud tüüpi element-teoste kooslus, rea- või väljaansambel v.m., sulgeb ennast ise oma sisemise toimumise loogika nõudeid järgides – üsna objektiivselt.

Kuidas valisid progressioonide reegleid?

Progressioonide reegleid valisin püüdes hoida kokku tööjõudu, materiaalseid vahendeid, aega. Matemaatikat appi võttes projekteerisin edasisi tegevusi võimalikult positiivselt efektiivseiks. Jätsin varasemat muutva, hiljem järelduva viimase otsustamise võimalikuks. Lõpuks jäi üle lihtsalt (muidugi, ärevalt!) oodata, milline ikkagi tuleb oodatav tulem

Miks seadsid süsteeme üksteisega kattuma?

Püüdsin kasustada eri süsteemide toimumiste teineteist või üksteist hõlmavate mõjude vahel tekkida võivat tugevdavat või nõrgendavat interferentsi nähtust?

Kas sind ei häirinud vastuolu eri elementide ja täieliku, kaasnevate osadeta integraali koostamise vahel?

See vastuolu justkui ei vaevanud mind eriti. Lisaks tundus mulle vahete-vahel, et mingil viivul toimus kunst eriti olemuslikult just eri

elementide vahele jäävates alades ning elementide ja tervikliku mõiste vahel, *interregnumis* – õieti nägematuna, päriselt tabamata.

Kas oled minimalist?

Võib-olla võib mu kunsti millalgi pidada minimalistlikuks, kuna olen aina kasutanud lihtsaid, elementaarseidki algkujundeid ja stiihiaid.

Kas oled kontseptualist?

Näib, et minu kunstiteoste juures tõesti võib jälgida, kuidas olen üritanud justkui puhastada ja rakendada algseid üldmõisteid, mis mu tegevuse õnnestumise tulemustega otsekui haaravad asjade üldist, sügavat olemust.

Kuidas uued vaatajad võiksid mõista sinu 1970ndatel ja 1980ndatel tehtud kunsti?

Nad võivad kogeda ajaliselt kaugemaid teoseid oma päevade kontekstis.

Mida veel ihkad?

Kui noore mehena kunsti juurde jõudsin, siis uskusin naiivselt, et kunst on kõigi kunstitegijate ühine tegu ja armastus. Tahan seda ikka veel uskuda.